

Den sista konferensdagen, fredagen den 16 juni. Framför Alnarna i Kungsträdgården stod en buss och väntade på att forsla ut delegater och journalister och andra intresserade till sevärdheter i Stockholm med ornejd. Med nöd och näppe lyckades jag få plats. Del ~~av~~ var vi några som ville åka med och dels var bussen inte stor. Bussen var den inte heller, utan nära 30 år gammal, men det hindrade den inte från att vara den mest framsynta buss som rullad fram på Stockholms gator. Den var nämligen utrustad med gasdriv miljökonferensen till ära. Det innebar att den knappast inte spade ut några giftiga avseer. ~~Under konferensen~~ De gamedags hemtrevliga sätena med ^{rustik} klädsel pöste av stolthet.

Turen arrangerades av Alternativ Stad, som dessutom hade två andra ~~sightseeingturer~~ dagliga sightseeingturer från samma plats, en fotgängartur i City och en cykeltur genom de östra och norra delarna av Stockholm.

~~Guiden begynte med att kort berätta "Sagan om den fula Alnungen" på svenska och engelska och förklarade att turen delvis kunde ses som ett försök att visa upp ~~vad~~ något av det som stockholmarna var missnöjda med ifråga om sättet att planera staden och regionen~~

Guiden begynte med att kort berätta "Sagan om den fula Alnungen" på svenska och engelska och påpekade att det inte bara var träden i sig som lockat så många stockholmare att klippa i natten klämma för träden utan att kampen om Alnarna var ett symptom på ett utbrett missnöje med sättet att planera staden och regionen. Och att bussturen delvis kunde ses som ett försök att visa upp några av de saker som folk anser felaktiga.

Så bar det av. "Here ~~the~~ the dirty water of Lake Mälaren falls into the Baltic..." började guiden poetiskt. Den förklarade sedan i rättvisans namn att avsevärda framsteg gjorts de allra senaste åren med att rena mälarevattnet. Den vackra stadsbilden kring Strömmen fick sedan sina rosor men samtidigt påpekades ~~att~~ att det inte är nåt annat än en tunn fasad för turisterna och att hela den gamla stadskärnan därinnanför nu höll på att helt försvinna i grävskopornas käftar. Och ~~notera~~ det nämndes att även kulisserna hotades i och med ~~att~~ planerna på att riva Carla Wiksdagshuset och bygga nytt på ~~elgen~~ elgenholmen.

Så dyker bussen med dilsbrekt in bland proparna i City och vi får en levande beskrivning av hur det varit och ~~vad~~ orsakerna till den nalsbrytande orgestaltningen av området. Att den äldre bebyggelsen ~~för~~ på foten med inslag av 1600- och 1700-tal fick

3

Väl ute på Järvafältet fick vi reda på att detta unika ~~stora~~ stora grönområde också har fått vara ifred tills idag genom att en konservativ institution i samhället, militären, har haft det under sitt beskydd. Vi far förbi mjuka ~~kull~~ rasklädda kullar och blottersmyckade ångar och lagar och då och då genom ~~skogsområden~~ inbjudande blandskogspartier. Att landskapet har fått behålla sin karaktär så takt beror på att militären övertog det i början av seklet och sedan dess har använt ~~det~~ ^{det} som övningss område, fränsett de delar som arrenderats ut till jordbrukare. Det är alltså beväringarnas "älning medelst hasning" genom geografin och tillsammans med de traditionella medlen i form av mule och lie och andra skörderedskap hållit Järvafältet öppet från busksnår och annat som håller på att överflygla vårt land. Chocksiffror om det svenska jordbrukets snara nädanfärd, som att den odlade arealen ska minska från 3 till 2 miljoner hektar på bara närtionde och att ~~maximalt~~ 30 gårdar om dagen ~~är utvalda och är minsta och största~~ ^{är utvalda och är minsta och största} ~~medelst~~ ^{medelst} genomsnittligt läggs ner presenterades till förbigående nedlagda gårdar där skörderaskinerna stod och rostade sönder.

Så svängde bussen upp på en gård som fortfarande verkar vara i bruk. Överraskade ~~ste~~ ^{ste} vi ut och hamnade mitt uppe i ett stycke traditionell bondekultur. Kaffe med dopp serverades ^{des} på en ~~fällnings~~ flakvagn och det gällde att hålla sig främme innan nyfikna getter hann före till bullarna. ~~Viktiga pågående~~ Genom en utställning uppsatt på ladugårdsvägen kunde vi ta del av Järvafältets planerade framtid. Det som idag ~~är~~ fungerar som en grön lunna för hundratusentals stockholmare och som bidrar till att hålla luften i Stockholm drägligt frisk ska byggas för 120 000 invånare, vilket innebär att man tänker planera "Sveriges fjärde stad" här ~~all~~ ^{all} mitt inne i stockholmsregionen. Väldigt arealer ska asfalteras och betoniseras för parkeringsplatser och motorleder.

Den som ville kunde gå och ta sig en pratstund med någon av gårdens ägare. Arrendet löpte ut hösten 72, sen var det bara att packa ihop lösöret och ge sig av. Man var erbjudna en trea i Tensta. Vad det kan innebära fick vi tillfälle se därnäst. Direkt efter besöket på gården tog bussen sats och kastade sig medigt in i Tenstas stenlabyrint. Det var naturligtvis ett utstuderat skattegrepp på de professionella utvecklade optimister som menar att ~~framtid~~ det är i Tensta och inte på andra, ~~rikta~~ ^{rikta} ~~gläsa~~ ^{gläsa} befolkade platser i landet som mänsklig lycka frodas. Kontrasten mellan den sommarleende gården och den kantiga och färgkariga förorten var direkt katastrofal för den senare.

Vi fick reda på grundtanken hos Tensta. Att det skulle bli en tät be-

4/

Tensta skulle ge en del av innerstadens fördelar av korta avstånd och intimitet kombinerad med förortens närhet till naturen och en säker trafikmiljö med separerade bil- och gångstråk åtskilda.

Tensta har blivit hårt kritiserat och guiden gav en del av bakgrunden till den kritiken. Steriliteten hos själva byggnadsblocken kunde vi se själva. En orsak till detta är stordriften i bygandet, användandet av allt större kranar och maskiner som kräver att marken jämnas till och växtligheten förstörs. Inget finns kvar av den skog som växte på platsen förut. Istället har man planterat små trädrukor här och där i raka rader som inte kommer att ge någon grönska att tala om på årtionden. Och en del blir bland de färdiga lekplatserna som inte lämnar något kvar till barnens egen fantasi. En annan orsak till steriliteten ligger i modefloran hos arkitekter att "leka med rå grå betong, brutalism kallas det visst". En tredje orsak kunde vi gissa oss till själva: ren och skär fantasilöshet vid val av former och färger.

Vi fick också reda på en massa saker om Tensta som inte syns på ytan. Bristen på daghem och annan samhällsservice, bristen på fritidssysselsättningar, hyror så högt så vanliga löntagare ofta måste söka hjälp med hemarbete. Och vi fick visionen av att en sorts ny människa håller på att skapas härute i de nya sovstäderna. En människa som växer upp utan någon kontakt med arbetslivet i en ren konsumtionsmiljö, en människa som växer upp i en segregerad miljö med få äldre människor och som i stort sett bara träffar jämnåriga och "tanter" i deras ålder; en människa som tidigt tvingas lära sig slåss för sina rättigheter bland de stora barnakullarna i samma ålder och som därför ofta får en aggressiv inställning till andra människor.

Vi fick också reda på en massa saker om Tensta som inte syns på ytan. Att daghem och samhällsservice som daghem och kollektivtrafiken släp efter, att det är dåligt med fritidssysselsättningar och social samvaro, att hyrorna är så betungande att många löntagare måste söka hjälp med hemarbete. Och vi fick klart för oss att en snabbfabricerad stadsdel som Tensta skapar speciella problem. Tiotusentals människor flyttar på kort tid in och det ger en både ålders- och inkomstsegrerad befolkning. Småbarnsfamiljerna dominerar stort och barnen kommer sällan i kontakt med äldre människor

och därför får en ensidig bild av samhället

5
betsplatser finns utom detaljhandel får barnen en snäv och skev bild av samhället. De växer upp i en ensidig konsumtionsmiljö och ^{och steril sand} tidigt av detta, ~~riktigt~~ snatterier och ~~andra~~ aggressioner och andra sociala och psykiska problem har en hög nivå i Tensta.

betsplatser finns utom detaljhandel får barnen en snäv och skev bild av samhället. De växer upp i en ensidig konsumtionsvärld och steril sandlägemiljö där de tidigt får lära sig slåss för sina rättigheter. Detta sätter ^{snabbt} ~~riktigt~~ sin prägel på dem och snatterier och aggressioner och andra sociala och psykiska störningar har en hög nivå ~~en~~ i Tensta. ~~Detta försvårar utvecklingen~~ För detta finns en särskild lotttagning för psykiskt störda barn i Tensta och vid skolan finns två TV-kameror uppställda för att övervaka eleverna, ^{de senare} ~~har inte användning~~ använd dock inte, sedan lärarna sagt nej till det.

På vägen tillbaka till Stockholms centrum hann vi se ett annat exempel på stornriftsvänken i den inom bostadssektorn. Den gamla arbetarstaden Hagalund med en spridd och orovibunden ^{trå} ~~stads~~ bebyggelse ~~istället~~ jämnades nästan helt med parken till ~~färd~~ för några år sedan för att ge plats åt några gigantiska bostadslådor med lika trista ~~miljö~~ ~~en~~ utemiljöer som i Tensta.

Bussen styrde också in på 30-talsstadens luvbos slingrande gator och vi fick se en villa stadsdel som fungerar bra genom att en hel del servicefunktioner fått vara kvar i området. ~~Men~~ Vi kunde jämföra detta med Tensta och ~~liknande~~ samma var fallet med Sundbyberg, dit vi kom sedan, en stad som ~~hann~~ ~~utveckla~~ ~~sin~~ ~~service~~ ~~funktioner~~ trots närheten till Stockholm har utvecklats ~~organiskt~~ långsamt och fått både arbeten och service i direkt anslutning till bebyggelsen och sluppit bli en ren sovstad.

Den som till ~~Wentz~~ hade uppfattat ~~guidens~~ ~~ord~~ utläggningar ~~en~~ ~~en~~ ~~kritik~~ bara som en kritik mot höga hus och fantasilösa planer och att allt skulle vara bra om man bara byggt lite lägre, lite glädligare och lite ~~färg~~ mer färgglant blev tagen ur den villfarelsen under färdens sista del. Det vore en lösning att sprida ut villabebyggelsen över halva Sörmland och Uppland, menade han, ^{utan} lösningen till bättre miljöer ligger i att inte packa ihop folk på några få platser i landet, utan bryta det starka trycket på storstäderna. Och för det krävs andra former av planering än de nuvarande, som bara istört ser anpassar sig till den utvecklingen i ringsslivet finner gynnsamast. Detta förmodligen en del i polemik mot FN-konferensens rekommendationer ^{världens} klara av urbaniseringsproblemen med mer planering av svensk typ ^{ett} ~~en~~ regionplanering. Där fick vi veta ~~lite~~ ~~om~~ en del om Regionplanen för stocoholmstrakten som förklarades vara något av en urtyp för an-

och heller inte att placera en ~~rad~~ massa satelliter ~~en~~ alldeles i Stockholms närhet. Själva befolkningsskoncentrationen leder till en rad ofrånkomliga sociala och miljömässiga problem.

Teknikerna som suttit och snickrat ihop den har som utgångsläge haft antagandet att regionen ska öka med en miljon invånare på mindre än 30 år och ~~nu~~ få ett mer än fördubblat bilantal ~~på mindre~~ redan efter halva den tiden. Och följaktligen har de dimensionerat allting efter detta, vägar, bostadsområden, arbetsplatsområden. Och om allt läggs tillräkta för en viss utveckling är sannolikheten stor för att profetian blir självuppfyllande.

Att det går att bryta den starka urbaniseringen som både ~~ix~~ så kallad I- och U-länder lider av fick vi exemplifierat med Kina, där man lyckats få till stånd en stor utvandring från de största städerna genom en välmedveten planering. Men vi fick också klart för oss att Kina är ett undantag och att Stockholm inte på något sätt är ett så ~~fall utan tyvärr en av de mest typiska~~ ~~fall utan tyvärr en av de mest typiska~~ fall utan tyvärr en av de mest typiska trots allt ett relativt god exempel på den urbaniseringsjuka som grasserar i hela världen. Tillbaka i Stockholms innerstad hann vi se några av de projekt som stockholmarna samlats kring i aktioner under de senaste åren för att förbättra miljön och ge förutsättningar för ett rikare socialt liv. Det var stoppade trafikleder, krav på bättre kollektivtrafik, det handlade om samlingslokaler och lekplatser och trivsammare bakgårdar och andra gemensamhetsutrymmen. Och vi fick beskrivet den stora miljömarschen ^{den 11 maj -72} ~~ix~~ där 15000 stockhollare krävde att regionplaner för stockholmstrakten och ~~befolkningens~~ befolkningstillväxten skulle stoppas till förmån för en allsidig utveckling av hela landet.

Så var vi ~~framman~~ tillbaka vid Almarna igen, rundturen ~~xxxx~~ var tillända, cirkeln sluten. Vi hade fått klart för oss att ~~slaget om Almarna~~ det beryktade "Slaget om Almarna" inte bara gällde några trädens existens utan var en reaktion mot hela det nuvarande sättet att planera och bygga och bo.